

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Система роботи з розвитку комунікативних навичок в учнів молодших класів
спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра

Виконала студентка групи СОм-2(1)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Рибалко Вікторія Олександрівна
Керівник: Лупінович С. М.
Рецензент: Курінна А. Ф.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

Запоріжжя
2021 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 59 с., 5 таблиць, 61 джерело, 1 додаток.

Об'єкт дослідження – комунікативні навички в учнів молодших класів.

Мета дослідження полягає в теоретичному уточненні та експериментальній перевірці системи роботи з розвитку комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра.

Методи дослідження: вивчення й аналіз філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури для визначення теоретичних передумов та добору методики виявлення рівнів розвитку комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра; спостереження, індивідуальні та колективні бесіди, інтерв'ювання, анкетування, вивчення документації та досвіду роботи педагогів для діагностики рівня розвитку комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра; педагогічний експеримент (констатувальний - для вивчення рівнів сформованості комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра; формувальний – для перевірки ефективності системи роботи з розвитку комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра); статистична обробка результатів дослідження.

**КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ, ВИВЧЕННЯ, РОЗЛАДИ
АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА, УЧНІ МОЛОДШИХ КЛАСІВ, ШКОЛА-
ІНТЕРНАТ.**

ВСТУП

Дослідження сучасних українських та іноземних досліджень (Т. Скрипник, Н. Тагер-Флусберг, А. Шулер та ін.), центр по контролю і профілактиці захворювань Америки підтверджують, що в 2020 році розлади аутистичного спектра (далі – РАС) виявляються у кожної 54 дитини, що на 10% більше у порівнянні з попередніми роками. Оновлені статистичні дані були отримані на підставі вивчення стану здоров'я і розвитку американських дітей із 11 штатів. Частіше розлади аутистичного спектра виявляють у хлопчиків (майже в 3 рази). Важливою є проблема соціалізації дітей учнів молодших класів з розладами аутистичного спектра [3]. На думку дослідників, головною причиною дезадаптивної поведінки є недостатньо сформовані і розвинуті комунікативні навички. У молодших школярів відстає або повністю відсутнє активне мовлення, вони нездатні актуалізувати та підтримувати певний час бесіду, в мовленні багато штампів, стереотипій, інших специфічних особливостей. Іноді учні з розладами аутистичного спектра використовують невербальні (жести, міміка) та альтернативні (комунікативні альбоми, планшети, малюнки) засоби комунікації, але це не компенсує недостатність їхньої словесної комунікації.

Сучасні наукові розвідки та практичний досвід роботи з учнями спеціальних закладів освіти з розладами аутистичного спектра констатують про проблеми у формуванні та розвитку комунікативних навичок у цієї категорії. Отже, аналіз психолого-педагогічних досліджень в сфері спеціальної педагогіки і спеціальної психології дає підстави узагальнити, що вітчизняними та зарубіжними дослідниками виділені напрями щодо формування та подальшого розвитку комунікативних навичок в учнів молодших класів з розладами аутистичного спектра. Активно розробляються методи корекції комунікативних навичок у дітей даної категорії (Е. Карр, Т. Лейтон, Л. Уотсон, Р. Хант, Е. Schopler та ін.).

Найбільш докладно українські та зарубіжні науковці в галузі спеціальної педагогіки, спеціальної психології, дитячої психіатрії вивчають клінічний аспект зазначеного порушення, схарактеризують специфічність мовлення і комунікації дітей з аутизмом. Уважного ставлення дослідників останнім часом вимагає питання розроблення діагностичних методик щодо рівня сформованості комунікативних навичок і їхнього подальшого розвитку. На сьогодні є достатньо розробленими і описаними методичні прийоми, спрямовані на розвиток мовлення аутичної дитини в цілому (В. Башина, С. Морозов, С. Морозова, Т. Морозова, О. Нікольська, Л. Нурієва). Методик щодо виявлення сформованості і розвитку комунікативних навичок недостатньо.

У зв'язку з викладеним вище в теорії та практиці розладів аутистичного спектра є потреба у підборі методик оцінки рівня сформованості комунікативних навичок, розробці та експериментальній перевірці системи педагогічної роботи щодо подальшого розвитку комунікативних навичок в учнів молодших класів з розладами аутистичного спектра.

Ураховуючи актуальність, недостатню розробленість методик корекційного впливу, а саме, на комунікативну сферу, специфіку розвитку комунікативних навичок в учнів молодших класів, нереалізований потенціал дидактичних ігор і вправ, темою дослідження обрано «Система роботи з розвитку комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра».

Об'єкт дослідження: комунікативні навички в учнів молодших класів.

Предмет дослідження: розвиток комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра.

Мета дослідження полягає в теоретичному уточненні та експериментальній перевірці системи роботи з розвитку комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра.

Відповідно до мети визначено основні завдання дослідження:

1. На основі аналізу науково-методичної, психолого-педагогічної літератури уточнити поняття «комунікативні навички» як категорію логопедії.

2. Схарактеризувати особливості комунікативних навичок та виявити рівні сформованості комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра.

3. Розробити систему роботи з розвитку комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра і перевірити її експериментально.

Відповідно до поставлених завдань було використано комплекс теоретичних та емпіричних методів: вивчення й аналіз філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури для визначення теоретичних передумов та добору методики виявлення рівнів сформованості комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра; спостереження, індивідуальні та колективні бесіди, інтерв'ювання, анкетування, вивчення документації та досвіду роботи педагогів для діагностики рівня сформованості комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра; педагогічний експеримент (констатувальний – для вивчення рівнів сформованості комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра; формувальний – для перевірки ефективності системи роботи з розвитку комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра); статистична обробка результатів дослідження.

Методологічне підґрунтя дослідження:

– вчення про практичний взаємозв'язок мовлення і мислення (Д. Браун, Л. Виготський, М. Жинкін, О. Шахнорович та ін.);

– концепція про структуру мовних знань, механізми їх засвоєння та особливості оволодіння мовленнєвою діяльністю на практичному рівні у процесі нормального і порушеного онтогенезу (В. Башина, Р. Левіна, С. Морозов, С. Морозова, Т. Морозова, Л. Нурієва та ін.);

– концепція розвитку, навчання та соціалізації дітей із РАС (В. Тарасун, Г. Хворова та ін.);

– вчення про методи комплексної діагностики і корекції комунікативних навичок дітей (Л. Волкова, Р. Лалаєва, В. Лубовський, О. Лурія, О. Мастюкова, О. Орфінська, Є. Соботович та ін.).

Структура: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (61 найменувань). У тексті містяться 5 таблиць.

Загальний обсяг роботи 59 сторінка, із них основного тексту – 43 сторінки.

ВИСНОВКИ

Робота присвячена вивченню і розвитку комунікативних навичок учнів молодших класів з розладом аутистичного спектра.

У результаті теоретичного уточнення проблеми, дійшли висновків.

Розлади аутистичного спектра є загальним розладом розвитку, що виявляється наявністю аномального і/або порушеного розвитку, що виявляється у віці до трьох років, і аномальним функціонуванням у всіх трьох сферах соціальної взаємодії, спілкування та обмеженої, повторюваної поведінки та специфічних інтересів.

Порушення соціальної взаємодії при розладах аутистичного спектра виступають у формі неадекватної оцінки соціальних та емоційних сигналів, відсутність реакцій на емоції інших людей та/або, невміння змінювати поведінку відповідно до соціальної ситуації.

Недорозвинення комунікативних навичок підтверджується відсутністю емоційної реакції на вербалльні і невербалльні спроби інших людей вступити в бесіду, відсутність жестикуляції, яка підсилює або допомагає при комунікації з дорослими або однолітками.

Проведене емпіричне дослідження засвідчило, що існуюча система формування комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра недостатньо сприяє їхньому розвитку і можливості використання у життєвих ситуаціях.

Науково обґрунтовано систему роботи з розвитку комунікативних навичок в учнів молодших класів спеціальної школи-інтернату з розладами аутистичного спектра. За основу системи покладено використання дидактичних ігор і вправ на всіх етапах розвитку навичок (мета, завдання, зміст роботи, методи, тьюторинг). Система роботи передбачала наступні етапи: підготовчий, основний і заключний. Основними перевагами системи роботи є реалізація освітніх цілей і завдань, залучення батьків, створення

банку дидактичних ігор і вправ, тьюторська підтримка учнів на всіх етапах занять.

Уточнено критерії та рівні сформованості комунікативних навичок в учнів молодших класів з розладами аутистичного спектра.

Порівняльний аналіз здобутих результатів формувального експерименту свідчить про ефективність розробленої системи роботи з розвитку комунікативних навичок в учнів молодших класів з розладами аутистичного спектра. Троє учнів перейшли на достатній рівень розвитку (60%) комунікативних навичок, в той час як двоє – на високий рівень (40%). Для них вже характерна розкутість та контактність, вміння спілкуватись на соціально адекватному рівні.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку комунікативних навичок в учнів молодших класів з розладами аутистичного спектра. Перспективи подальшого наукового пошуку можливі в модифікації системи роботи з розвитку комунікації з немовленнєвими дітьми, а також її адаптації закладів дошкільної освіти.